

MARTU VƏ ÇAMIR ADAMI

مارتو و آدم گلی

خاپا-خاپدان مارتو-نون یانیندان بیر تپیک دیدی. ایکی مئتیر گئندی گۆیه.
شاپیلتی ینان دوشدو توز-توریاغین ایچینه! بیر دومان قالخدی، گۆز-
گۆزو گۆرمور. « وای-ددهم-وای!» سسی قووزاندی.

گون اورتا چاغییدی. او یاریم گون کرییچ کسندن سونرا، ایکیندی یئمینی
یئیب بیر آز اوزانمیشدی.

دومان چکيلدی. مارتو گۆزونو آچيب گۆردو، باباق قاييرديغي "چامير
آدامی"، قولئی-بانى كيمى اونون باشى اوستونده دورو بدور!

- نيه منى وورورسان؟- مارتو دئييب سوروشدو.

- آغزی اولان، يئميه گليدير. آغيز وئريب سن، يئمک ده وئر!- قولئی-
بانى دئدى و اونو صئرفانين(سوفره نين) يانينا تولازلادى.

مارتو بئل-بوخونو از يلميش، ال-آياغى تيتيره-تيتيره صئرفانى اونا
وئردى. او، يئميين آغ-بوزونا باخماميش، صئرفانى چؤرك ايله آغزينا
تيدى. و قالين يئل-توفانلى بير سسله دئدى:

-نيه منى ياراتدين؟

- شن ليك يار اداسان، كيچيك قيزيم اوچون. و اوشاقلارا. شاد
ياشاسينلار. - كيشى قورخا-قورخا جاواب وئردى.

- من بير چامير آدام جيغاز، اويونچاق اولوم؟ اللرى بين گوجو قولئی-بانى
ياراندى منى. آغلين اولمادى، گوجونو آما كيمى آتدين گۆيه، منده توندوم.
دئدين به هله هوادا قالاچاق. بئينى بوش سان، بئينى بوش! هئچ آما گۆيده
قالارمى آخماق كيشى؟ سيزه من گلينچيك اولا بيلمرم. تر سينه، ايندى
سيز منيم قولچاغيم سينيز. - قولئی-بانى دئدى.

مارتو اونون ووروشماغينى باشا دوشموردو، دئييب سوروشدو:

- چوخ پیس اخلاغین وار! نیه بئله منی اون کیمی الیبیب، خمیر کیمی توتورسان؟ ساه یئریم قالمادی. نیه منی اولدورورسن؟ اسیر توتوبسانمی؟ یقین ایستیرسن منیم اوچون دوستاق دا تیکه سن. آخی گوناھیم ندیر، چارم نه؟

-گوناھین، اللری بین گوجونو منه وئریبسن. سن بیر اوووج چامیری قولئی-بانئ ائله دین. من چامیر لیغیمدا چوخ راحت ایدیم. چوخ دا سئوملی یاشاییردیم. من سنه بوشلو دئییلهم، سن منه بوشلوسان. قاچار یولونو دئییم: ات گئینیبسن، چیخارت چامیر گئیین!

- ایستیرسن جانیمی آلسان. بیر یوللوق دئی، قیر قورتار! میه ات، پالتار دیر چیخار دام چامیر گئیهم؟ آدامین بیری آدام، باغیشلا، تانری قولئی-بانئ، من چوخ غلط داددیم گوجومو سنه وئردیم. آنلامادیم قولئی-بانئ یاراتدم، جانیمی آلسین. بوندان بئله، بو گوجومو هئچ بیر چامیرا زیغا وئرمرم، قولئی-بانئ اولوب بوینوما مینه. ایستدیک شن لیک گئیرک، اوزوموزه نامتار (جان آلان) گئیردیک. سنین آرپاجا آغلین اولار سا یارادانین بئله اینجیتمز سن. یئرہ گندهسن، گؤیه چیخاسان، سنی یارادان بو عمی دیر.

- اوزویون آلتاما، او زامان یارادانیم اییدین کی، سنین اوووندایدیم. موم کیمی منی اوینادیردین. ایندی ایسه، سن منیم اوووجومداسان. من سنین یارادانینام. اوسته منه، آلتدا سن. سن گوردویون آغاجلار کورکالییه کسلیبیدیر. زامانین سوووشدو.

مارتو دئدی:

-بو جور چوخ چیرکینسن. من سنی بزرهم، رنگ ائله رم، قویارام کورده پیشیب برکییرسن. سن هله یاغیشی تانیمیرسان. یاغیش گلرسه پوزولوب گئدرسن. گل بیر کیچیک چامیر آدامی اول، پیشیریم سنی. اوشاقلارا شن لیک وئر. ایندی هر شنئی پوزورسان. بیر آز عاغیلی اول. نه سن منی کیچیلده بیلرسن، نه ده اوزوم. بیه دلئ یم اوینوجاق اولام. ایندی سیز منیم اوینوجاغیم سینیز. نئجه سئویرم ائله ده سنه دون گئی دیره جهیم. ات پالتارین چیخارت، چامیر پالتاری گئی، منیم کیمین. - چامیر آدامی دئدی.

- سسین هئچ خوش دبیل. یئل-توفان کیمی کوفولدورسان، داغ کیم یئریرسن. یاواش-یاواش، چوخ دا گیزلین. و اوچوردوجو. جانیم

دوشرکن منی سن بیرتدین داغیتدین. هئچ بیلیمیر نئجه بیر جانوارسان.
انسان سنین الیندن جانوارا قیسیلیر. ایت گئت گوزومدن، جهنم اول! دا ها
لاب زهلهمی آپاردین ها!

قولئی-بانئی الینی آتدی مارتو-نو توتسون. او اوزونو آتدی کنارینداکی
چایا. سو آپاردی. قولئی-بانئی دا اونون دالینجا، گیردی سویا. سو ایشلهدی
قولئی-بانینین جانینا، نه ایشلهدی. گوز یوموب آجانا قدر، قولئی-بانینین او
بویوک هیکلی، بوتون، قار سودا اریین کیمی، ارییب گئتدی.

*

چار-چامیرین، لئیین ایچینده قادین دئدی:
- دور آیغا! ائو خارابین بیری ائو خاراب! آز قالمیشدی بوغولوب
اؤلهن. بس سن بو سئل-سویو گورموردون؟
-من یاتمیشدیم. - مارتو جاواب وردی.

*

کیچیک قیز قولچاق الینده آتیلیب دوشوب اوخوردو:
ائو بوجاغی بیر گلین
دورد بوجاغی دورد گلین

اولدوز منیم، آی سنین
ناردنه یم آی گلین

شن دئیین، شن گولوم
سن دئیین، من گولوم
گلدی گلین، وای گلین
ناردنه یم آی گلین

بالیق سودا شاپیلدار
بالتا داغدا تاپیلدار
گونش منیم آی سنین
ناردنه یم آی گلین.

A.ELYAR

MARTU VƏ ÇAMIR ADAMI

Xapa-xapdan Martu-nun yanından bir t pik dəydi. İki metr getdi g y . Şappılıtynan d şd  toz-torpağın i in ! Bir duman qalxdı, g z-g z  görmür.

“ Vay-d d m-vay!” səsi qovzandı.

G n orta  ağıydı. O, yarım gün kərpic k s nd n sonra, ikinci yeməyini yeyib bir az uzanmıřdı.

Duman  ekildi. Martu g z n  a ıb gördü, bayaq qayırdıđı “ amir adamı”, quleybanı kimi onun bařı üstündə durubdur!

- Niyə məni vurursan?- Martu deyib soruřdu.

-Ağzı olan, yeməyə gəlibdir. Ağız veribsən yemək də ver!- quleybanı dedi və onu sırfanın(süfrənin) yanına tolazladı.

Martu bel-buxunu əzilmiş, əl-ayağı titirə-titirə sırfanı ona verdi. O, yeməyin ağ-bozuna baxmamış, sırfanı çörək ilə ağzına təpdi. Və qalın yel-tufanlı bir səslə dedi:

-Niyə məni yaratdın?

- Şənlük yaradasan, kiçik qızım üçün, və uşaqlara. Şad yaşasınlar.- kişi qorxa-qorxa cavab verdi.

- Mən bir çamır adam cığaz, oyuncaq olum? Əlləriyin gücü quleybanı yaratdı məni . Ağlın olmadı, gücünü alma kimi atdın göyə, mən də tutdum. Ağlın olmadı, dedin bə hələ havada qalacaq. Beyni boşsan, beyni boş! Heç alma göydə qalarmı axmaq kişi? Sizə mən gəlincik ola bilmərəm. Tərsinə, indi siz mənim qolçağımsınız. – quleybanı dedi.

Martu onun vuruşmağını baş düşmürdü, deyib soruşdu:

- Çox pis əxlağın var! Niyə belə məni un kimi ələyib xəmirimi tutursan? Sah yer qalmadı. Niyə məni öldürürsən? Əsir tutubsanmı? Yəqin istirsən mənim üçün dustaq da tikəsən. Axı günahım nədir, çarəm nə?

-Günahın, əlləriyin gücünü mənə veribsən. Sən bir ovuc çamır quleybanı elədin. Mən çamırlığımda çox rahat idim. Çox da sevimli yaşayırdım. Mən sənə boşlu deyiləm, sən mənə boşlusan. Qaçar yolunu deyim: Ət geyinibsən, çıxart çamır geyin!

- İstirsən canımı alasan. Bir yolluq de, qır qurtar! Məyə ət, paltardır çıxardam çamır geyəm? Adamın biri adam, bağışla, tanrı quleybanı, mən çox qələt daddım gücümü

sənə verdim. Anlamadım quleybanı yaratdım, canımı alsın. Bundan belə, bu gücümü heç bir çamıra zığa vermərəm ki, quleybanı olub boynuma minə. İstədik şənlik gətirək, özümüzə Nam-tar(can alan) gətirdik. Sənin arpaca ağılın olarsa yaradanyın belə incitməzsən. Yerə gedəsən, göyə çıxasan, səni yaradan bu əmidir.

- Özüyün allatma, o zaman yaradanim idin ki, sənin ovcundaydım. Mum kimi məni oynadırdın. İndi isə, sən mənim ovcumdasan. Mən sənin yaradanimam. Üstə mənəm, altda sən. Sən gördüyün ağaclar kürəkliyə kəsilibdir. Zamanın sovuşdu.

Martu dedi:

- Bu cür çox çirkinsən. Mən səni bəzərəm, rəng elərəm, qoyaram kürədə pişib bərkiyərsən. Sən hələ yağışı tanımırsan. Yağış gələrsə pozulub gedərsən. Gəl bir kiçik çamır adamı ol pişirim səni. Uşaqlara şənlik ver. İndi pozucusan, bir az ağıllı ol.

-Nə sən məni kiçildə bilərsən, nə də özüm. Bəyə dəliyəm oyuncaq olam. İndi siz mənim Oyuncağımsınız. Necə sevirəm elə də sənə don geydirəcəyəm. Ət paltarın çıxart, çamır paltar gey, mənim kimin.- çamır adamı dedi.

- Səsin heç xoş deyil. Yel-tufan kimi kufuldursan, dağ kim yeriyirsən. Yavaş-yavaş, çox da gizlin. Və uçurducu. Canıma düşərkən məni sən yırtmışdın dağıtdın. Heç bilinmir necə bir canavarsan. İnsan sənin əlindən canavara qısıılır. İt get gözümdən, cəhənnəm ol! Da ha lab zəhləmi apardın ha!

Quleybanı əllini atdı Martu-nu tutsun, o özünü atdı
kənarındakı çaya. Su apardı. Quleybanı da onun dalınca,
girdi suya. Su işlədi quleybanının canına, nə işlədi! Göz
yumub açana qədər, quleybanının o, böyük heykəli,
bütün, qar suda əriyən kimi, əriyib getdi.

*

Çar-çamırın, leyin içində qadın dedi:
- Dur ayağa! Ev xarabın bir ev xarab! Az qalmışdı
boğulub öləsən. Bəs sən bu seli görmürdün?
-Mən yatmışdım.-Martu cavab verdi.

*

Kiçik qız qolçaq əlində atılıb düşüb oxurdu:

**Ev bucağı bir gəlin
Dörd bucağı dörd gəlin
Ulduz mənim ay sənin
Nar dənəyəm ay gəlin.**

**Şən deyin, şən gülüm
Sən deyin, mən gülüm
Gəldi gəlin, vay gəlin
Nar dənəyəm ay gəlin.**

**Balıq suda şappıldar
Balta dağda tappıldar
Günəş mənim ay sənin
Nar dənəyəm ay gəlin.**

مارتو و آدم گلی

ناگهان لگدی به پشت مارتو خورد که دو متر به هوا رفت و به میان گرد و خاک افتاد! مهی از غبار برخاست که چشم کار نمی کرد. فریاد «وای ده ده م، وای!» - ای وای-بلند شد.

ظهر بود. او بعد از نیم روز خشت زنی، خسته و کوفته، ناهارش را خورده و روی زمین دراز کشیده بود.
مه غبار فرونشست. مارتو چشمهایش را گشود. دید آن «آدم گلی»، که قبل از ناهار درست کرده بود، چون گولی بر بالای سرش ایستاده است!
پرسید:

- چرا منو میزنی؟

آدم گلی گفت:

- آن که دهان دارد برای خوردن آمده است. دهان دادی، غذاهم بده!
و او را به کنار سفره پرت کرد. مارتو با بدنی خورد و خمیر، ترسان و لرزان، سفره غذا را به او داد. «آدم گلی غول آسا» بدون اینکه به غذا

نگاهی بیاندازد سفره را توی دهانش چپاند. و با صدای کلفتی که همراه باد و توفان بود گفت:

- چرا منو ساختی؟

مار تو با ترس جواب داد:

- شادی بیاری. برای دخترک ام. و بچه ها. زندگی شادی داشته باشند.

آدم گلی گفت:

- من آن آدم گلی کوچولویی هستم که شما عروسکم کنید؟ قدرت دست هایت غولم کرد. عقل نداشتی، قدرت ات را چون سیب بالا انداختی من هم گرفتم. خیال کردی آن روی هوا می ماند. مغزت خالی ست. خالی و خالی. احمق، هیچ سیب روی هوا می ماند؟ نمی توانم برای شما عروسک باشم. برعکس شما عروسک من هستید.

مار تو از دعوای او سر در نمیآورد گفت و پرسید:

- اخلاق بدی داری. چرا مثل آرد الک ام میکنی، و مثل خمیر، مشت و مال می دهی؟ جای سالمی در تن ام نمانده، چرا من را میکشی؟ اسیر گیر آوردی؟ حتماً میخواهی برایم زندان هم بسازی. آخر گناه من چیست؟ چاره ام کدام است؟

-گناه تو: قدرت دستهایت را به من دادی. از یک مشت گل، غولی ساختی. من در گل بودم خیلی راحت بودم، و دوست داشتنی هم زندگی میکردم. بدهکار تو نیستم. تو به من بدهکاری. راه نجاتت را بگویم: گوشت پوشیده ای، درش بیار و گل بپوش!

-میخواهی جانم را بگیری، بگو و راحت کن. مگر گوشت لباس است که در بیارم و گل بپوشم؟ آدم حسابی، ببخشید غول-خدا، من خیلی غلط کردم قدرتم را به تو دادم. نفهمیدم غول درست میکنم جانم را بگیرد. دیگر این قدرت را به هیچ گل و لایی نمی دهم. که غولی بشود و برگردنم بنشیند. خواستیم شادی بیاریم، نامتار(عزراییل) آوردیم. اگر تو به اندازه یک جو عقل داشتی، سازنده خودت را اذیت نمی کردی. پایین بروی، بالا بروی، سازنده تو این عموست.

-خودت را گول زنن. آن موقع سازنده من بودی که در مشت تو بودم و مثل موم با من بازی میکردی. حالا، تو در چنگ منی. من سازنده توام.

در بالا من هستم و در پایین تو. آن درختانی که تو دیده بودی پارو شده اند. دوره ی تو گذشت و تمام شد.

مارتو گفت:

-تو این جور خیلی زشتی. من ترا آرایش میکنم، رنگ ات میزنم. می گذارم در کوره بپزی و سفت شوی. هنوز باران را نمی شناسی. باران که بیاید له می شوی از بین میری. بیا آدم گلی کوچولویی باش که بپزم ات. برای بچه ها شادی بیاری. حالا تو همه چیز را خراب می کنی. کمی عاقل باش.

آدم گلی جواب داد:

-نه تو می توانی من را کوچک کنی، و نه خودم. مگر دیوانه ام که خودم را عروسک کنم. حالا شما عروسک من هستید. آنطور که میخواهم لباس تن ات میکنم. لباس گوستی را دربیار، لباس گلی به تن ات کن. مثل من.

-صدایت هیچ خوب نیست. چون باد و توفان هو-هو میکنی. چون کوه راه میری. ورجه-ورجه. پنهان. و ویرانگر. از وقتی که به جانم افتادی، لت و پارم کردی. هیچ معلوم است تو چه جانوری هستی؟ انسان از دست تو به جانور پناه می برد. گم شو، از جلوی چشمم! برو به جهنم. پاک حوصله ام را سربردی.

آدم گلی ، دست برد مارتو را بگیرد. او خود را به رودخانه ای که در کنارش بود انداخت. و رفت. غول هم به دنبال اش وارد آب شد. آب به تن آدم گلی نفوذ کرد. تا چشم بهم بزنی هیكل عظیم اش، چون برف در آب، ذوب شد و رفت.

*

در میان گل و لای، زن گفت:

-بلند شو، خانه خراب، بلند شو! کم مانده بود غرق بشوی. پس تو سیل را ندیدی؟

مارتو جواب داد:

- من خوابیده بودم.

*

دخترک عروسک در دست میرقصید و میخواند:

یک گوشه اتاق، یک عروس
چهار گوشه اش، چهار عروس
ستاره از آن من، ماه از آن تو
دانه ی انارم ، آی عروسک.

شاد بگو، شاد بخندم
تونق بز، من بخندم
عروسک رسید، وای عروسک!
دانه انارم، آی عروسک!

ماهی در آب چلپ-چلوپ میکند
گلنگ در کوه تاپ-تاپ میکند
خوشید از آن من، ماه از آن تو
دانه ی انارم آی عروسک.